

**РММ «Құрманғазы атындағы Қазақ ұлттық консерваториясы»
6D040400 – «Дәстүрлі музыкалық өнері» мамандығы бойынша (PhD)
философия докторы дәрежесін алу үшін дайындалған
Жаменкеев Ержан Ерболатұлының
«Қазақтың домбыра дәстүріндегі күлкі мәдениеті» атты
диссертациясына
ПІКІР**

Адам жан дүниесінің рухани сарқылмас азығының бірі - күлкі. Қайғыны күлкімен женудің, кемшілікті күлкімен түзетудің, жауын күлкімен күйретудің неше түрлі амалдарын ойлап тапқан да сол арқылы өмірін ұзартқан, мәнді де мағыналы еткен. Ондай қасиет қазақ халқында да ерекше дамыған. Сол дамыған күлкінің бір ерекше сипаттағы түрін күй арқылы қалыптастырған. Және оны ұрпақтан ұрпаққа ұластырып отырған.

Бұған дейінгі қазақ күй өнерін зерттеушілер ұлттық құндылықтарымыздың осы саласына қатысты әжептәуір ізденді. Жинады, нотаға түсірді, жариялады, насихаттады. Жіктеді. Салалады. Саралады. Сараптады. «Бізде не бар?» дегенде ұялмай әлем жұртшылығына ұсына алатын мол мұрамыз бар екендігін дәлелдеді. Домбыра күйлері, сыбызғы күйлері, қобыз күйлері туралы осыны айтуға болады. Қобыз күйлері мен күйшілері туралы ғылыми танымдық жүйемен қазақ, орыс, ағылшын тілдерінде ең алғашқы «Кобузбук» электронды кітабы әлем назарына ұсынылғалы да көп уақыт өткен жоқ. Яғни, зерттеушілер қазіргі заманауи технологияны пайдалана отырып, қазақ күйін өзге ұлттар да қажетіне жарата алатын деңгейге көтерді. Десек те әлі де ашылмай жатқан ерекше сипаттары бар. Солардың бірі - қазақ күй өнерінің күлкіге, әзілге, сайқымазаққа құрылған түрлері. Бұл мазмұндағы күйлердің атқаратын қызметі, шығарылу айырмашылықтары, тартылу ерекшеліктері, тыңдау және қабылдау өзгешеліктері, сақталу мүмкіндіктері әлі музыкатану теориясы тұрғысынан арнайы зерттелген емес. Ержан Жаменкеевтің «Қазақтың домбыра дәстүріндегі күлкі мәдениеті» атта диссертациясының жаңалығы осында. Өйткені, ол қазақ музыкатану ғылымында тұңғыш рет бұл тақырыпқа түрен салып отыр.

Аталған диссертацияның ғылыми негізделуі мен дәйектілігіне назар аударсақ, ол салыстырмалы-типологиялық әдісті пайдалана отырып, бүгінге дейін сақталып келген осы сипаттас күйлерді мазмұндық-пішіндік ерекшелектеріне қарай *«салиқалы әзіл күйлер»*, *«емеурін әзіл күйлер»*, *«бейәдеп күйлер»* деп бірнеше топқа бөледі. Ойын дәйектейтін, тұжырымын дәлелдейтін айғақтарды алға тарта отырып, ғылыми қорытынды жасауға бейім ізденуші ондай күйлерді тартушылар мен шығарушылардың әлеуметтік жіктелісіне де мән береді. Айталық, *әзіл күйлерді* жасы елуден жоғары адамдар тартса, *емеурін күйлерді* жасы отыз бестен асқан адамдар, ал *бейәдеп күйлерді* әдетте отыз беске дейінгі жастар тартатынын еске салады.

Диссертация жазу барысында ғылыми әдептен аттап кетпей, яғни өзіне дейінгі және қазіргі зерттеушілердің еңбектеріндегі айтылған ойларға табан

тірей отырып, ойды жеткізуде, тұжырымдау мен қорытындылауда ғылыми стильді де сақтаған.

Жалпы, сөз өнерінде айтыс рухани қажеттілікті қаншалықты орындаған болса, музыка өнерінде күйтартыс та сондай қажеттіліктің үдесінен шығып отырған. Ал енді әзіл күйлерді осы күйтартыс кезінде табан астында шығарып, қарсыласын састыратын, жаңылдыратын мысалдар арқылы автор тыңдаушының өмір сүруге деген құштарлығын арттырып отырғандығына да назар аударады.

«Дәстүрлі музыкалық өнері» мамандығы бойынша (PhD) философия докторы дәрежесін алу үшін бұл диссертациялық жұмыс барлық талаптарға сай жазылған деп білемін.

**Әл-Фараби атындағы
Қазақ ұлттық университеті
Журналистика факультетінің деканы,
филология ғылымдарының кандидаты,
өнер зерттеуші**

Сағатбек Медеубек